

SURUNKALI TOZILLIT BILAN OG`RIGAN 10-18 YOSH QIZLARDA HAYZ SIKLI BUZILISHLARINING HAVF OMILLARI

Tolipova Baxt Mirsoxib qizi

Magistrant: Yo`nalish: Bolalar va o`smir qizlar ginekologiyasi

Navruzova Ra`no Sodiqovna

Ilmiy ish bo`yicha rahbar: t.f.n O`qish joyi: Toshkent davlat tibbiyot universiteti

Annotatsiya: *Balog`atga yetish davri o`smirlarning eng murakkab bosqichlaridan biri hisoblanib ayniqsa qiz bolalarda o`smirlik davri o`ziga hos tarzda kechadi. Bu davrda (10-18) ayniqsa yosh qizlarimizda bachadon, tuxumdon, sut bezlari rivojlanib ikkilamchi jinsiy belgilarning yuzaga chiqishi, birinchi hayz kelishi (menarxe) kuzatiladi. O`smir yoshidagi qizlarimizda organizmning sezuvchanligi bir necha barobar ortib organizmda kuzatiladigan har qanday jarayon va har qanday tashqi ta`surot hayz sikliga ta`sir o`tkizadi. Shuningdek bolalik davrida o`tkazgan va hozirda kuzatiladigan kasalliklari ham hayz siklining me`yor oraliq va me`yor kunlarda kelmasligiga sabab bo`ladi. Ayniqsa surunkali tonzillit bilan kasallangan o`smir qizlarimizda yallig`lanish markerlarining ayollar jinsiy a`zolar tizimi rivojlanishiga ta`siri ahamiyatli.*

**Kalit so`zlar:** *Balog`at yoshi, o`smirlar, surunkali tonzillit, havf omillari, reproduktiv salomatlik, yallig`lanish markerlari, garmonal balans, hayz sikli buzilishlari, menarxe*

Mavzuning dolzarbligi.

Oxirgi 3 yilda olingan statistik ma`lumotlarga ko`ra 10 ta balog`at yoshidagi qizlardan 4 tasida hayz sikli buzilishi aniqlangan. Hayz sikli o`zgarishi bo`lgan bu qizlarni tekshirganimizda har 4 tadan 1 tasida surunkali tonzillit bilan doimiy og`rishi aniqlangan. Anamnestic tahlillarga qaraganda bir yil ichida 5 martadan ko`p tomoq og`rig`i holati kuzatilgan. Laborator tahlillar shuni ko`rsatadiki surunkali tonzillit bilan kasallangan qizlarimizda yallig`lanishni ko`rsatuvchi markerlarning yuqori ko`rsatkichlarda bo`lishini. Bundan kelib chiqib yallig`lanish omillarining reproduktiv tizimga ta`sirini o`rganib chiqqanimizda hali to`liq faoliyati ishga tushmagan gipotalamo-gipofizar-tuxumdon aksisiga ta`siri borligini aniqlandi. Tez -tez qaytalanuvchi tonzillit natijasida organizmda hosil bo`ladigan yallig`lanish omillari qon orqali markaziy asab sistemasi va gipotalamo-gipofizar -tuxumdon aksisiga ta`sir qilib garmonal fonning turli hil zvenolarda buzilishiga olib keladi natijada o`smir qizlarda oligomenoreya, dismenoreya, menometrorragiya, aldogismenoreya va yana bir qancha hayz sikli buzilishlari kelib chiqishiga sabab bo`ladi.

TADQIQOT MAQSADI.

Surunkali tonzillit bilan kasallangan balog`at yoshidagi qizlarda hayz sikli buzilishiga sabab bo`luvchi yallig`lanish markerlarini va havf omillarini aniqlash, ularning reproduktiv salomatlik bilan bog`liqligini baholash shuningdek hayz sikli buzilishlarini kelib chiqishini oldini olish.

MATERIAL VA USULLAR

Tekshirish ob'ekti sifatida 30 nafar 10-18 yosh oralig'idagi o'smir qizlar tanlab olindi. Ularni 2ta guruh- Asosiy guruh- 15 nafar sog'lom anamnezida surunkali kasalliklar bilan kasallanmagan qizlar, Nazorat guruhda- esa 15 nafar doimiy tonzillit bilan og'rigan o'smir qizlar tashkil etdi. Ularni baholashda esa quyidagi usullardan foydalanildi:

Anamnestic usul- bu usul yordamida yosh; menarxe yoshi; hayz sikli davomiyligi; hayzlar orasidagi interval; hayz davomiyligi; qon ketish miqdori; dismenoreya mavjudligi; PMS belgilari; tana massasi indeksi; yuqori nafas yo'llari kasalliklari chastotasi; surunkali tonzillit mavjudligi aniqlandi.

Klinik –laborator usul- orqali Yallig'lanish ko'rsatkichlari; umumiy qon tahlili; leykotsitlar; neytrofillar; limfotsitlar; ECHT; CRP; IL-1 β ; IL-6;

TNF- α ; ASLO, C-reaktiv oqsil

Gormonal tekshiruv usuli orqali esa- FSH; LH; estradiol; progesteron; prolaktin; TSH; miqdori aniqlandi

Instrumental tekshiruv usuli- orqali bachadon va tuxumdonlarning o'lchamlari, yoshiga bog'liq xususiyatlari ko'rildi.

KUTILGAN NATIJA

Olib borilgan tadqiqotdan shu ma'lum bo'ldiki o'smir qizlar organizmida kuzatilgan surunkali tonzillit kasalligi natijasida paydo bo'lgan yallig'lanish faktorlari reproduktiv salomatlikka ham ta'sir o'tkizgan ya'ni quyidagicha:

Infeksion-yallig'lanish jarayoni

↓

IL-1 β , IL-6, TNF- α ↑

↓

Neyroimmun javob

↓

Gipotalamusda joylashgan neyronlar faoliyatining o'zgarishi

↓

Kisspeptin/GnRH tizimi faoliyatining o'zgarishi

↓

FSH va LH ishlab chiqarilishi o'zgarishi

↓

Tuxumdon va bachadon faoliyati buzilishi natijada hayz sikli disfunktsiyasi.

15 nafar hayz sikli buzilishi bor qizlarni kuzatganimizda esa quyidagi ko'rsatkichlarda hayz sikli buzilishi turlari aniqlandi:

Hayz sikli buzilishi turi	Qizlar soni, n	Ulushi, %
Dismenoreya	3	20,0
Oligomenoreya	2	13,3
Hayz kechikishi	4	26,6
Ko'p hayz qon ketishi	1	6,66
Tez-tez hayz kelishi	3	20,0
Amenoreya	2	13,3
Jami	15	100,0

XULOSA

Olib borilgan tadqiqot va natijalarga asoslangan holatda shu ma'lum bo'ldiki surunkali tonzillit bilan kasallangan o'smir qizlarni erta aniqlash va nazoratga olish juda muhim.

Bu esa hali faoliyati to'liq tiklanmagan gipotalamo-gipofizar-tuxumdon aksisida yallig'lanish faktorlari ta'siri sabab yuzaga keladigan yuqoridagi jadvalda keltirilgan hayz sikli buzilishlarini profilkatika qilish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. "Детская и подростковая гинекология"-Yu.A.Gurkin
2. "Детская гинекология"-L.V.Markin(2004)
3. "Детская гинекология"-T.S.Milosh va L.V.Gutikova
4. "Bolalar va o'smir qizlar ginekologiyasi" B.B.Negmadjanov
5. "Akusherlik va ginekologiya, bolalar ginekologiyasi" Z.A.Duschanova (2025)
- 6 Menstrual Dysfunction in Adolescents with Chronic Illness: A Systematic Review. J Pediatr Adolesc Gynecol. 2023
7. Della Torre S, et al. Effect of Inflammation on Female Gonadotropin-Releasing Hormone (GnRH) Neurons: Mechanisms and Consequences. Front Neuroendocrinol. 2020.
8. Wang L, et al. The impact of inflammatory stress on hypothalamic kisspeptin neurons: Mechanisms underlying inflammation-associated infertility in humans and domestic animals. 2023.
9. Abbara A, Clarke SA, Dhillo WS. Clinical Potential of Kisspeptin in Reproductive Health. Trends Mol Med. 2021